

СРЕДНО УЧИЛИЩЕ „ЙОАН ЕКЗАРХ БЪЛГАРСКИ“ – ГР. ШУМЕН

ул. „Преслав“ №1, директор 054 860 018, администрация 054 862 722

e-mail: hg_shumen@abv.bg

**ПРОГРАМА ЗА ПРЕДОСТАВЯНЕ НА РАВНИ
ВЪЗМОЖНОСТИ И ЗА ПРИОБЩАВАНЕ НА
УЧЕНИЦИ ОТ УЯЗВИМИ ГРУПИ**

учебна 2020 – 2021 година

I. Въведение

Програмата за предоставяне на равни възможности и за приобщаване на учениците от уязвими групи през учебната 2020/2021г. в СУ „Йоан Екзарх Български“ - Шумен се разработва по изискванията на чл. 174, ал. 2 от Закона за предучилищното и училищното образование, съобразно който: институциите в системата на предучилищното и училищното образование самостоятелно разработват и прилагат цялостни политики за:

1. подкрепа за личностно развитие на детето и ученика;
2. изграждане на позитивен организационен климат;
3. утвърждаване на позитивна дисциплина;
4. развитие на училищната общност.

Основните действащи референтни документи на местно, регионално, национално и международно ниво, на които в различна степен концептуално се базира Програмата за предоставяне на равни възможности и за приобщаване на учениците от уязвими групи са:

- Европейската социална харта /ревизирана/ (2000г.);
- Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи и първия допълнителен протокол към нея (1992г.);
- Конвенция на ООН за правата на детето (1989г.);
- Международния пакт за граждански и политически права и Международния пакт за икономически, социални и културни права (1970г.);
- Национална стратегия за осигуряване на равни възможности на хората с увреждания (2008 – 2015г.);
- Стратегия за намаляване дела на преждевременно напусналите образователната система (2013 – 2020г.);
- Национална стратегия за насърчаване и повишаване на грамотността (2014 – 2020г.);
- Стратегия за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства (2015 – 2020г.);
- Закон за предучилищното и училищното образование;
- Закон за закрила на детето;
- Етичен кодекс на работещите с деца;
- Закон за защита от дискриминация;
- Наредба за приобщаващото образование;
- Рамкова програма за интегриране на ромите в българското общество (2010 – 2020г.);
- Национална стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012 – 2020г.);
- Конвенция за борба срещу дискриминацията в областта на образованието;
- Насоки за работа на системата на училищното образование през учебната 2020-2021 година в условията на COVID-19

Програмата следва основните принципи в системата на предучилищното и училищното образование, а именно:

- равен достъп до качествено образование и приобщаване на всяко дете и на всеки ученик;
- равнопоставеност и недопускане на дискриминация при провеждане на предучилищното и училищното образование;
- запазване и развитие на българската образователна традиция;
- хуманизъм и толерантност.

II. Процес на приобщаване в образователна среда

Приобщаващото образование е неизменна част от правото на образование. По дефиницията на държавния образователен стандарт *приобщаващото образование е процес на осъзнаване, приемане и подкрепа на индивидуалността на всяко дете или ученик и на разнообразието от потребности на всички деца и ученици чрез активизиране и включване на ресурси, насочени към премахване на пречките пред ученето и научаването и към създаване на възможности за развитие и участие на децата и учениците във всички аспекти на живота на общността.*

Институциите в системата на предучилищното и училищното образование осигуряват подкрепа за личностно развитие на децата и учениците съвместно с държавните и местните органи и структури и доставчиците на социални услуги.

Приобщаващото образование е това, което:

- е продължителен и непрекъснат процес на промяна и подобряване в училищата и широката образователна система, подчинена на стремежа да се направи образованието по-достъпно, атрактивно и полезно за широк кръг хора;
- признава, че всички деца могат да учат и че няма „необучаеми” ученици;
- включва промяна в културата, политиките и практиките в детските градини и училищата, така че те да отговарят на нуждите на децата в цялото им многообразие: възраст, пол, етническа и религиозна принадлежност, увреждане, хронично заболяване и др.;
- променя и адаптира образователната система, така че тя да бъде достатъчно гъвкава да приеме всяко дете или ученик, вместо да се опитва да промени детето или ученика така, че то или той да може по-лесно да се вмести в системата;
- разпознава и премахва бариерите пред достъпа до детската градина, училището и класната стая, участието в обучителния процес и в извънкласните учебни форми, учебните и социални постижения на децата и учениците;
- изисква участието на всички – учители, деца и ученици, родители, членове на общността, местни власти, неправителствени организации, министерства и агенции, определящи държавните политики;
- част от по-широката стратегия за изграждане на толерантно общество.

III. Принципи на приобщаващото образование

1. Гарантиране на правото на всеки ученик на достъп до училище най-близо до неговото местоживееие и на правото му на качествено образование;

2. Гарантиране на достъпа на всеки ученик до подкрепа за личностно развитие в зависимост от неговите индивидуални потребности с оглед възможността за възникване на затруднения в процеса на обучението и приобщаването и на необходимостта от подходяща подкрепа;

3. Прилагане на диференцирани педагогически подходи в съответствие с интересите и стимулиращи мотивацията на ученика, съобразени с възрастовите и социалните промени в живота му и адаптирани към способността му да прилага усвоените компетентности на практика;

4. Приемане и зачитане на уникалността на всеки ученик - индивидуалните потребности и възможности, личностните качества, знанията, уменията и интересите, на които образователната институция трябва да отговори по подходящ начин, така че ученикът да развие максимално своя потенциал;

5. Равнопоставеност и недопускане на дискриминация при провеждане на училищното образование, гаранции за които са създадените условия за обучение на всички ученици заедно, независимо от трудностите и различията, които може да възникнат при ученето и научаването и при участието им в дейността на училището;

6. Системен и холистичен (цялостно-обединяващ) подход на организация и сътрудничество на образователните институции в областта на приобщаващото образование на всички равнища:

- управление и екипност
- използване на приобщаващи педагогически практики
- създаване на сигурна и подкрепяща среда
- участие на родителите
- мониторинг на качеството в процеса на подкрепата за личностно развитие и на влиянието върху обучението и постиженията на учениците.

7. Сътрудничество между всички участници в процеса на приобщаващото образование – детската градина, училището, центърът за подкрепа за личностно развитие, детето, ученикът, семейството и общността.

8. Намаляване на влиянието на социалните неравенства върху ученето и върху участието на учениците в дейността на училището.

9. Нетърпимост към дискриминиращите нагласи и поведение и подготовка на учениците за живот в приобщаващо общество.

10. Гъвкавост и динамичност на процеса на приобщаващото образование съобразно потребностите на учениците и в зависимост от спецификата на обществения живот.

IV. Цели и задачи на програмата

1. Цели

Програмата за предоставяне на равни възможности и за приобщаване на децата и учениците от уязвими групи има следните цели:

- осигуряване на подходяща физическа, психологическа и социална среда за развиване на способностите и уменията на учениците;
- създаване на условия за сътрудничество, ефективна комуникация и отношения на загриженост между всички участници в процеса на образование;
- прилагане на мерки и подходи, гарантиращи изслушване на детето и ученика, осъзнаване на причините за проблемното му поведение и предоставяне на възможност за усвояване на добри поведенчески модели спрямо себе си и останалите;
- утвърждаване на интеркултурното образование като неотменна част от процеса на модернизация на българската образователна система;
- осъществяване на превенцията на обучителните трудности и ранното оценяване на риска от тях;
- насърчаване и повишаване на равнището на грамотността на учениците;
- осъществяване на превенция, мотивация и преодоляване на проблемно поведение на учениците.

2. Задачи

Системното и рационално организираното приобщаващо образование има за задача да се основава на водещите отправни точки за:

- непрекъснатата подкрепа за самостоятелната изява на ученика;
- пълноценно включване и активно участие в образователния процес;
- гъвкавост и творчество при организацията на обучението и възпитанието;
- изграждане на съдържателни и партньорски отношения с родителите;
- динамично развитие на образователния модел в училището.

V. Дейности за подкрепа за личностното развитие

Подкрепата на личностното развитие се осъществява във връзка и в корелация с разработените областни стратегии за подкрепа на личностното развитие, както и въз основа на анализ на необходимостта от обща и допълнителна подкрепа.

1. Обща подкрепа

Общата подкрепа в учебното заведение се осъществява от екип, ръководен от координатора, както и училищен педагогически съветник.

Насочена е към развитие на потенциала на всеки ученик.

Тя включва:

- екипна работа между учителите и другите педагогически специалисти;
- допълнително обучение по учебни предмети;
- допълнително консултиране по учебни предмети;
- кариерно ориентиране на учениците;

- занимания по интереси;
- библиотечно-информационно обслужване;
- грижа за здравето, включително чрез събиране на пълна информация от родителя за здравословното състояние на детето и за медицински изследвания и консултации;
- поощряване с морални и материални награди;
- дейности по превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение;
- дейности за превенция на обучителните затруднения;
- логопедична работа.

Специално, екипната работа между учителите и другите педагогически специалисти се състои в:

1. Обсъждане на дейностите за обща подкрепа, в които се включват и учениците - обмен на информация и на добри педагогически практики с цел подкрепа на всички учители за подобряване на работата им с учениците в класа;

2. Провеждане на регулярни срещи за:

- а) преглед и обсъждане на информацията за обучението и развитието на ученик;
- б) определяне на конкретни дейности от общата подкрепа само за отделни ученици, насочени към превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение;
- в) определяне на конкретни дейности от общата подкрепа само за отделни ученици, насочени към превенция на обучителните затруднения.

На родителя, представителя на ученика или на лицето, което полага грижи за ученика, се предоставя информация за работата с ученика и при необходимост се кани на регулярните срещи.

По време на регулярните срещи се води протокол, който се подписва от всички участници в срещата и се съхранява от координатора.

Дейностите за превенция на тормоза и насилието и преодоляване на проблемното поведение чрез психологическа подкрепа от психолог са насочени към:

- Създаване на условия за сътрудничество и ефективна комуникация между всички участници в образователния процес.
- Предоставяне на методическа помощ на учителите за превенция на насилието и за преодоляване на проблемното поведение на учениците.
- Извършване на групова работа с ученици и/или кризисна интервенция.
- Работа със средата, в която е ученикът - семейството, връстниците.

Общата подкрепа за личностно развитие в училището за целите на превенцията на обучителните затруднения представлява включване на отделни ученици в дейности, които се предоставят след обсъждане на информацията от входните равнища по учебни предмети, от индивидуалния напредък в обучението и от наблюдението на развитието на определени ученици, които срещат затруднения в обучението.

Дейностите за обща подкрепа за личностно развитие, насочени към превенция на обучителните затруднения, чрез предприемане на конкретни мерки за работа с

отделен ученик представляват **пресечна точка между обща и допълнителна подкрепа**

2. Допълнителна подкрепа

Допълнителната подкрепа се осъществява въз основа на направена оценка на индивидуалните способности на определен ученик от СУ „Йоан Екзарх Български“.

Оценката на способностите се извършва от специално назначен екип от специалисти, съобразно необходимостта на ученика и след това се потвърждава от Регионален център за подкрепа на приобщаващото образование.

Учениците, за които може да се поиска оценка на способностите, са от следните уязвими групи:

- със специални образователни потребности;

Съгласно ЗПУО, специални образователни потребности на ученик са образователните потребности, които може да възникнат при сензорни увреждания, физически увреждания, множество увреждания, интелектуални затруднения, езиково-говорни нарушения, специфични нарушения на способността за учене, разстройства от аутистичния спектър, емоционални и поведенчески разстройства.

- с хронични заболявания;

Съгласно ЗПУО, ученик с хронични заболявания е ученик със средно тежки, компенсирани и реконвалесцентни форми на съответното хронично заболяване.

- в състояние на риск;

Съгласно ЗПУО, ученик в риск е ученик:

а) без родителска грижа или чиито родители са починали, неизвестни, лишени са от родителски права или родителските им права са ограничени;

б) жертва на злоупотреба, насилие, експлоатация или всякакво друго нехуманно или унижително отношение или наказание във или извън семейството му;

в) в опасност от увреждане на неговото физическо, психическо, морално, интелектуално и социално развитие.

- с изявени дарби

Съгласно ЗПУО, ученик с изявени дарби е ученик с трайни способности и постижения в областта на науката, изкуството или спорта, надвишаващи постиженията на неговите връстници.

Допълнителната подкрепа включва:

➤ работа с ученик по конкретен случай;
➤ психо-социална рехабилитация, рехабилитация на слуха и говора, зрителна рехабилитация, рехабилитация на комуникативните нарушения и при физически увреждания;

➤ осигуряване на достъпна архитектурна, обща и специализирана подкрепяща среда, технически средства, специализирано оборудване, дидактически материали, методики и специалисти;

➤ ресурсно подпомагане.

Видът и формите на обучение, както и предвидените действия за допълнителната подкрепа за личностно развитие се определят с план за подкрепа.

Допълнителната подкрепа се предоставя за всеки конкретен ученик, като планът за действие включва:

1. Целите, задачите и конкретните дейности за допълнителна подкрепа.
2. Описание на възможностите, силните страни и потенциала на ученика за включване и участие в образователния процес.
3. Определяне на вида и формата на обучение.
4. Определяне на вида на допълнителната подкрепа и на конкретния срок за предоставянето ѝ.
5. Определяне на конкретни образователни цели и очаквани резултати от обучението.
6. Определяне на начини за оценяване на напредъка на ученика.
7. Определяне на специални педагогически, терапевтични и социални методи и средства за постигане на целите.
8. Определяне на честотата на осъществяване на дейностите за допълнителна подкрепа.
9. Описание на екипната работа с ученика, на ролята и отговорностите на педагогическите специалисти и на родителя при предоставянето на допълнителната подкрепа.
10. Описание на необходимите ресурси за допълнителната подкрепа и за ефективен преход между институциите, както и на координацията на работата с учениците.
11. Определяне на часовете за ресурсно подпомагане - за ученик със специални образователни потребности.

Родителите задължително се включват в плана за действие като активни участници в дейностите.

Ако Регионалният център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование препоръча допълнителна подкрепа, но родителите откажат, СУ „Йоан Екзарх Български“ – Шумен уведомява Отдел „Закрила на детето“ към Дирекция „Социално подпомагане“ с цел социалните служби да оказат съдействие и ако се налага помощ на родителите за осъзнаване на нуждите на детето.

При необходимост се изработва индивидуална учебна програма по съответните учебни предмети с цел по-лесното възприемане от ученика.

Изготвя се и индивидуален учебен план. Индивидуален учебен план се изработва и за ученици с изяви дарби.

На всеки ученик със специални образователни потребности, който се нуждае от допълнителна подкрепа за личностно развитие въз основа на оценката на индивидуалните му потребности, се осигурява ресурсен учител. Броят на ресурсните учители се определя в зависимост от броя на учениците със специални образователни потребности, от вида на подкрепата - краткосрочна или дългосрочна, от броя на часовете за ресурсно подпомагане, посочени в плановете за подкрепа на учениците, съобразно променящите се индивидуални потребности на учениците. Ресурсният учител може да работи като специалист с общ профил,

подпомагащ всички групи ученици със специални образователни потребности, и като профилиран, подпомагащ определена група ученици с еднакви по вид увреждания или нарушения.

При наличие на три и повече ученици със специални образователни потребности в паралелка се осигурява помощник на учителя за подпомагане на работата. Задълженията на помощника на учителя са разписани в Наредбата за приобщаващото образование.

VI. Насоки за работа при уязвими групи в условия на COVID-19

Има отделни случаи, при които обучението на учениците в дневна присъствена форма е невъзможно или нецелесъобразно по здравословни причини (самите те са със заболявания, които не позволяват посещение на училище или техните родители/настойници попадат в рискова група за COVID-19 или не е предпочитана от родителите.

С цел гарантиране на достъп до образование обучението на такива ученици е възможно да се осъществява в алтернативни форми – самостоятелна, индивидуална или дистанционна форма на обучение. Формата на обучение се избира от ученика и/или неговите родители, но това право не е безусловно, а при спазване на изискванията на нормативната уредба и в отделни случаи – след препоръка от Екипа за подкрепа за личностно развитие.

Общите условия за преминаване на ученик в задължителна училищна възраст от дневна в самостоятелна, индивидуална или дистанционна форма се свеждат до:

- Наличие на здравословни причини, удостоверени с медицински документ, издаден от съответната експертна лекарска комисия, че ученикът не може да се обучава в дневна форма (допустимо условие е за преминаване и в трите посочени форми). В условията на COVID-19 здравословните причини, поради които ученик не може и не желае да посещава присъствена форма (в т.ч. и ако негов родител/настойник попада в рискова група), се удостоверяват или с медицински документ, издаден от съответната експертна лекарска комисия по реда на Закона за здравето, или за заболяванията, включени в Приложение № 2 на Насоки за работа на системата на училищното образование през учебната 2020-2021 година в условията на COVID-19 - с етапна епикриза от лекаря специалист, проследяващ заболяването на лицето.

- Семейни причини (избор на родителите – допустимо условие за преминаване в самостоятелна форма, желание да завърши срока/годината в други срокове – допустимо условие за преминаване в индивидуална форма, или трайно пребиваване със семейството на територията на друга държава – допустимо условие за преминаване в дистанционна форма на обучение за ученик 1. - 12. клас).

- Наличие на специални образователни потребности или на изявени дарби. За всяка от формите нормативната уредба поставя още и допълнителни условия, като за дистанционната форма на обучение ученикът трябва да се обучава в 5. - 12. клас. Учениците от 1. - 4. клас освен в дневна форма може да се обучават в

самостоятелна или в индивидуална форма само по изключение, когато по здравословни причини детето се лекува в чужбина.

В случаите, когато ученик се обучава в самостоятелна форма, е необходимо родителите да осигурят необходимите условия за самоподготовката му. Присъствието му в училище е необходимо за полагане на съответните изпити за срочна или годишна оценка. В допълнение на общо основание на учениците, записани в самостоятелна форма на обучение, училището може да предоставя в хода на учебните занятия консултации и обща подкрепа, а с предвижданите нови изменения в държавния образователен стандарт за приобщаващото образование - и допълнително обучение по учебни предмети в електронна среда от разстояние в рамките на 10 часа месечно, за преодоляване на образователни дефицити.

С учениците, които се обучават в индивидуална форма, учителите работят в индивидуални учебни часове в училище или вкъщи, като нормативната уредба ще предвиди част от тези часове да се осъществява от разстояние в електронна среда. Индивидуалните часове се предоставят в съответствие с разработен от училището индивидуален учебен план, включващ поне 50% от задължителните учебни часове по училищен учебен план. Обратната връзка за напредъка на учениците се отразява под формата на текущо оценяване или чрез полагане на изпити за срочна/годишна оценка. Допълнително и на учениците, записани в индивидуална форма на обучение, училището предоставя при необходимост консултации и обща подкрепа.

За разлика от самостоятелната и индивидуалната форма на обучение, при които ученикът се обучава от учител в училището, в което е записан, но отделно от други ученици и с редуциран брой учебни часове, при дистанционната форма присъствените учебни часове покриват изцяло учебния план и ученикът се обучава в група с други ученици от същия клас от неговото или друго училище. Независимо от това той продължава да е ученик на училището, в което е записан. Обучаващите учители съответно може да са учители от неговото или от друго училище.

Обучението в дистанционна форма се осъществява с помощта на информационните и комуникационните технологии чрез синхронни учебни часове. За целта всеки ученик следва да разполага с интернет и с устройство, позволяващо му активно участие във виртуалната класна стая. Обучението се отразява чрез вписване на отсъствия и текущи оценки в електронен дневник в училището, което осъществява дистанционното обучение, като достъп за четене на информацията от електронния дневник има и директорът на училището, в което е записан съответният ученик.

Преминаването от дневна в друга форма на обучение може да се заяви както в началото, така и по всяко друго време в хода на учебната година. Извън общия случай смяната на формите в хода на учебната година може да се осъществява при определени условия, посочени в Наредба No 10 за организацията на дейностите в училищното образование. Семействата, чието дете или член на домакинството е в рискова група, следва да информират

ръководството на училището за предприемане на мерки в случаите, когато е предпочетена дневната форма на обучение.

Консултациите и допълнителното обучение за преодоляване на образователни дефицити, в зависимост от конкретния случай, класа, техническите и технологичните възможности, ще може да се осъществяват присъствено и/или в електронна среда от дистанция.

По отношение на родители/настойници с риск от тежко протичане на COVID-19 следва да се имат предвид следните придружаващи заболявания: захарен диабет, артериална хипертония, хронично белодробно заболяване, онкологични заболявания, както и всяко заболяване, водещо до компрометиране на имунитета или хронични заболявания в тежка форма и декомпенсирано състояние, като те могат да обхващат различни органи и системи.

VII. План за изпълнение на програмата

Дейности	Срок	Отговорник
Екипна работа между учителите и другите педагогически специалисти	постоянен	Класни ръководители, учители и педагогически специалисти
Допълнително обучение по учебни предмети	2020/2021	учители по предмети
Консултации по учебни предмети	постоянен	учители по предмети
Идентифициране на ученици, които имат необходимост от обща подкрепа	постоянен	педагогически съветник, логопед, класен ръководител
Награждаване на ученици	постоянен	директор, заместник-директори
Библиотечно-информационно обслужване	постоянен	завеждащ библиотека, учители
Дейности по интереси в училището	постоянен	учители

Кариерно ориентиране на учениците	постоянен	кариерен консултант, класен ръководител
Идентифициране на ученици със СОП	постоянен	класен ръководител, учители, логопед, ресурсен учител
Логопедична терапия, рехабилитация и консултации	постоянен	логопед
Психологическа подкрепа, психо-социална рехабилитация и консултации	постоянен	педагогически съветници
Превантивни мерки за недопускане отпадане от училище	постоянен	директор, зам.-директор, учители, психолог, класен ръководител
Стимулиране участието на деца с изявени дарби в състезания и олимпиади	постоянен	учители
Грижа за здравето	постоянен	учители, медицинско лице

VIII. Заключение

За изпълнението на Програмата важно значение има сътрудничеството между всички пряко ангажирани институции, неправителственият сектор и училищната общност. Всички участници в образователния процес (семейство, училище, институции, НПО) трябва да бъдат еднакво отговорни и ангажирани за постигането на поставените цели.